

УДК 65.012

Черниш І.В., д.е.н.

Павленко А.С.

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ЕКСПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА – СУБ'ЄКТА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ця стаття присвячена дослідженню факторів, що впливають на ефективність експортної діяльності підприємства як суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності. Проаналізовано підходи вітчизняних та зарубіжних авторів до розуміння категорії ефективності як ключового показника, що визначає доцільність активізації діяльності підприємства на зарубіжних ринках. Запропоновано авторську класифікацію факторів ефективності експортної діяльності підприємства.

Ключові слова: експорт, експортна діяльність, фактори ефективності, класифікація факторів.

Chernysh I., Pavlenko A.

PERFORMANCE MANAGEMENT OF THE EXPORT ACTIVITY OF THE ENTERPRISE – THE SUBJECT OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY

This article is devoted to the study of the factors affecting the efficiency of export activity of an enterprise as a subject of foreign economic activity. Approaches of domestic and foreign authors to understand the category of effectiveness as a key indicator, which determines whether the activation of businesses in foreign markets are given. Classification of factors of influence on efficiency of export activity of enterprise is offered.

Keywords: export, export activity, efficiency factors, classification of factors.

УПРАВЛЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТЬЮ ЭКСПОРТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ ПРЕДПРИЯТИЙ – СУБЪЕКТА ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Эта статья посвящена исследованию факторов, влияющих на эффективность экспортной деятельности предприятия как субъекта внешнеэкономической деятельности. Проанализированы подходы отечественных и зарубежных авторов к пониманию категории эффективности как ключевого показателя, который определяет целесообразность активизации деятельности предприятия на зарубежных рынках. Предложена авторская классификация факторов влияния на эффективность экспортной деятельности предприятия.

Ключевые слова: экспорт, экспортная деятельность, факторы эффективности, классификация факторов.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Актуальність теми полягає у потребі господарюючого суб'єкта раціонально робити вибір серед багатьох альтернатив стратегічного розвитку. Обраний напрямок вкладання коштів має відповідати стратегічним і тактичним цілям, стратегії розвитку підприємства.

Варто зауважити, що, незважаючи на великий науковий доробок у сфері зовнішньоекономічної діяльності, проблему управління ефективністю експортної діяльності підприємства у теоретичному та прикладному плані досліджено недостатньо.

В даний час практично немає жодної галузі, яка б не мала контактів із зовнішніми ринками. Саме ефективна зовнішньоекономічна діяльність окремих підприємств є запорукою успішного сприйняття країни-експортера країнами конкурентами. Це обумовлює актуальність виявлення резервів зростання потенційних можливостей підприємств-експортерів для ефективного їх використання в боротьбі за конкурентоспроможну нішу на світовому ринку [1].

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. В сучасній економічній науці існує велика кількість праць як зарубіжних, так і вітчизняних вчених, присвячених дослідженням факторів управління ефективною експортною діяльністю підприємств.

Серед українських вчених варто відзначити таких, як В.Андрійчук, О.Білорус, В.Геєць, М. Дудченко, Ю.Іванов, А.Кредисов, Г.Климко, І.Лукінов, Д.Лук'яненко, Ю.Макогон, П.Маковеев, Ю.Пахомов, І.Піддубний, В.Пономаренко, А.Поручник, Є.Савельєв, А.Філіпенко, О.Шнирков та ін.

Значний внесок у розвиток теоретичних та науково-методичних засад управління ефективною експортною діяльністю на різних рівнях економічного аналізу зробили такі зарубіжні учені, як Є.Бабін, Е.Бабкін, П.Друкер, О.Киреев, В.Круглов, Ф.Левшин, П.Ліндерт, М.Портер, Л.Радеба, Л.Стровський, Р.Фатхутдінов та ін.[4]

Цілі статті. Проаналізувавши вищевикладене, у процесі адаптації української системи господарювання пильна увага повинна приділятися ефективному управлінню експортною діяльністю підприємства як суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності. Метою даної статті є дослідження різноманітних підходів до визначення та класифікації факторів, що впливають на ефективність експортної діяльності підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Глобалізація світового господарства є характерною ознакою сучасного етапу економічного розвитку. Через процеси розширення національної економіки України встановлюють нові стандарти здійснення зовнішньоекономічних зв'язків та їх результативності, стимулювання розвитку конкурентних переваг для забезпечення стійких позицій на зовнішньому ринку та впровадження досягнень науки і техніки для підвищення ефективності виробничої діяльності підприємств.

На сьогодні міжнародна та вітчизняна практика управління зовнішньоекономічною діяльністю відображає різні типи організації зовнішньоекономічної діяльності підприємства, залежно від його галузевої приналежності. Здійснення зовнішньоторгової операції вимагає застосування певної правової форми і використання конкретних способів (методів) її здійснення. Правовою формою, що опосередковує зовнішньоторгові операції, і являється зовнішньоторгова угода. Обов'язкова умова угоди — підписання її з іноземним партнером, тобто контрагентом.

Тенденції розширення самостійності в організації зовнішньоекономічної діяльності підприємства наполегливо вимагають створення механізмів регулювання діяльності всіх учасників зовнішньоекономічної діяльності, включаючи торгових посередників. Джерелами права в цьому випадку є міжнародні угоди, правила, конвенції, національне законодавство, системи нормативних актів, що регулюють порядок та форми здійснення операцій з іноземним партнером, їх зміст, умови дії, юридичні наслідки її недійсності.

Експортна діяльність є важливою і невід'ємною складовою господарської активності підприємства. Здійснення експортних операцій стає вагомим передумовою для розширення ринків збуту, збільшення обсягів виробництва та підвищення якості продукції, що, в свою чергу, дозволяє також створити сприятливе підґрунтя для зміцнення конкурентних позицій підприємства на внутрішньому ринку.

Для національної економіки зростання обсягів експортних поставок суб'єктів господарювання виступає основним інструментом підтримки позитивного балансу зовнішньої торгівлі. Проте головним критерієм доцільності активізації комерційних операцій на зарубіжних ринках для підприємства є ефективність експортної діяльності [2].

Зовнішня торгівля є основним напрямом господарської діяльності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Зовнішньоторговельні операції складають 80 % усіх

зовнішньоекономічних операцій. Тому можна сказати, що у зовнішній торгівлі і розкривається основний зміст господарської діяльності суб'єктів міжнародних економічних відносин.

Експортна діяльність здійснюється на рівні виробничих структур та орієнтована на отримання прибутку. Вона є складовою частиною виробничо-комерційної діяльності підприємства та характеризується самодостатністю у виборі іноземних партнерів, номенклатури продукції, встановлення цін, об'ємів та строків поставки. У зв'язку з цим важливого значення набуває визначення факторів, що впливають на ефективність експортної діяльності [1].

Фактор ефективності експорту визначається як обставина, яка має значний вплив на ефективність експорту підприємства [6].

Ефективність є відображенням результативності функціонування економічної системи, що визначається (статичний аспект) співвідношенням отриманого економічного ефекту (результату) та витрат ресурсів (факторів), які обумовили досягнення такого ефекту, з урахуванням (динамічний аспект) міри досягнення поставлених цілей, стратегічних пріоритетів, функціонального розмаїття системи та ін.

Стратегічні характеристики – це складові, які визначають вплив на систему експортної діяльності підприємства при реалізації стратегічних цілей його функціонування, а тактичні характеристики – це основні складові, які визначають вплив на систему експортної діяльності підприємства при реалізації тактичних цілей його функціонування.

Структура стратегічних і тактичних характеристик експортної діяльності підприємства наведено на рисунку.

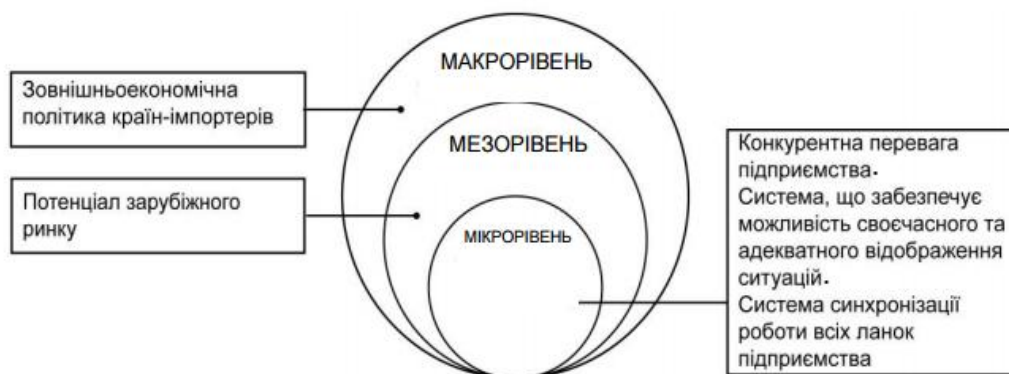

Рис. 1. Структура стратегічних і тактичних характеристик експортної діяльності підприємства [5]

З позиції відношення до середовища функціонування пропонуємо розділяти дані фактори на внутрішні (ендогенні) та зовнішні (екзогенні).

До зовнішніх факторів, які визначають стратегічні й тактичні характеристики експортної діяльності підприємства, належать: зовнішньоекономічна політика держави-експортера; світова господарська ситуація; політична, економічна та маркетингова ситуація в країнах, що входять у зони експортної діяльності підприємства [4].

До внутрішніх факторів, що визначають стратегічні й тактичні характеристики експортної діяльності підприємства, відносяться: організаційна структура підприємства; інформаційне забезпечення експортної діяльності підприємства (якість інформації, швидкість отримання інформації); якість макроекономічного аналізу ситуації в країні-експортері; здатність до якісного аналізу кон'юнктури ринків товарів, що дозволяє своєчасно

і ефективно задовольняти виявлені потреби в продукції, послугах; необхідний рівень адаптивних якостей, що дозволяють гнучко реагувати на зміни зовнішнього ринку (технологічна, ресурсна, організаційна гнучкість підприємства, як виробничо-економічної системи) [2].

Фактори ефективності експортної діяльності поділяються за наступними критеріями (табл. 1): за ступенем взаємозалежності; за можливістю прогнозування; за можливістю контролю; за способом оцінювання та вимірювання; за часом дії; за тривалістю дії; за характером впливу на ефективність експортної діяльності [3].

Таблиця 1

Класифікація факторів впливу на ефективність експортної діяльності підприємства

За ступенем взаємозалежності	Внутрішні Зовнішні
За ступенем взаємозалежності	Незалежні Частково залежні Взаємопов'язані
За можливістю прогнозування	Прогнозовані Непрогнозовані
За можливістю контролю	Контрольовані Частково контрольовані Неконтрольовані
За способом оцінювання та вимірювання	Піддаються вимірюванню Не піддаються вимірюванню Вимірюються експертним методом
За часом дії	Довгострокові Середньострокові Короткострокові
За тривалістю дії	Постійнодіючі Періодичні Спорадичні
За характером впливу на ефективність експортної діяльності	Функціональні Дисфункціональні

Висновки. Результати даного дослідження дають можливість на основі комплексної класифікації факторів моделювати господарську діяльність підприємства, здійснювати пошук резервів та шляхів покращення ефективності експортної діяльності підприємства. Аналіз та оцінка даних факторів дасть підстави для вироблення управлінських механізмів для підвищення ефективності експортної діяльності підприємства.

Список використаних джерел:

1. Бондарева Т.І. Оцінка ефективності експортної діяльності підприємства / Т.І. Бондарева, А.І. Осадчук // Економіка та управ-ління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – 2011. – № 3(15). – С. 91-104.
2. Безрукова Т.Л. Классификация показателей оценки эффективности экономической деятельности промышленного предприятия / Т.Л. Безрукова, А.Н. Борисов, И.И. Шанин // Общество: политика, экономика, право. – 2012. – № 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dom-hors.ru/issue/pep/2012-1/bezrukova-borisov-shanin.pdf>.

3. Гаркуша О.А. Оцінка ефективності експортної діяльності виробничих підприємств [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://masters.donntu.edu.ua/publ2003/fem/garkusha.pdf>.
4. Вічевич А. М. Аналіз зовнішньоекономічної діяльності / А. М. Вічевич, О. В. Максимець. – Львів : Афіша, 2004. – 140 с.
5. Лебідь І.Г. Ефективність механізмів управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємств: базові підходи та методологія оцінки // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2011. – № 101. – Т. 2. – С. 128-134.
6. Кеворков В. В. Политика и практика маркетинга : учебно-метод. пособие / В. В. Кеворков, С. В. Леонтьев. – М. : ИСАРП, "Бизнес – Тезаурус", 1999. – 192 с.